

vulkancic.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Назив оригинала:

L. Frank Baum

THE WONDERFUL WIZARD OF OZ

Овај роман део је светског јавног књижевног добра.

Copyright © 2021 за ово издање Вулкан издаваштво

ISBN 978-86-10-03978-8

Ова књига штампана је на природном рециклираном папиру од дрвећа које расте у одрживим шумама. Процес производње у потпуности је у складу са свим важећим прописима Министарства животне средине и просторног планирања Републике Србије.

КЛАСИЦИ СВЕТСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ

Л. ФРЕНК
БАУМ

ЧАРРОБЊАК
из
ДЗА

Превела Мирјана Кефер

 Вулканчић

Београд, 2021.

Ова књига посвећена је мојој врлој
пријатељици и савуџници
МОЈОЈ СУПРУЗИ

Л. Ф. Б.

УВОД

Предања, легенде, митови и бајке кроз столећа су били практици детињства; свако здраво дете испољавало је дубоку и посвемашњу љубав према фантастичним, чудесним и нестварним приповестима. Неодољиве бајке Браће Грим и Андерсена дечјим срцима донеле су више среће од иједне друге људске творевине.

Упркос томе, пошто су послужиле бројним нараштајима, старовремске бајке у дечјим библиотекама данас углавном налазе место као већ „историјско“ штиво. Јер, приспело је време за појаву нових „чудесних прича“, из којих су дуси, патуљци и виле уклоњени, заједно са свим оним застрашујућим и језовитим збивањима, што су их њихови творци смишљали како би појачали наравоученије сваке појединачне приповести. Савремено образовање већ увелико обухвата и моралне поуке; и стога данашње дете у чудесним причама тражи највећма забаву, с лакоћом занемарујући сва непријатна искуства.

Са тим на уму, књигу „Чаробњак из Оза“ написао сам пре свега да бих угоднио данашњој деци. Њена тежња је да буде

Лајмен Френк Баум

модерна бајка, у којој је очувано све чудесно и лепо, и из које је изгнано све нескладно и болно.

Л. Френк Баум
Чикаго, априла 1900.

I

Торнадо

Дороти је живела сред велике канзаске прерије, са течом Хенријем, фармером, и тетком Емом, која је била права фармерска жена. Кућа им је била мала, јер је дрвену грађу за њу требало довести колима из велике даљине. Састојала се само од четири зида, пода и крова, који су обликовали једну једину просторију; у њој су били смештени један полузарђали штедњак за кување, креденац за посуђе, сто, три или четири столице и два кревета. Теча Хенри и тетка Ема спавали су на великом кревету у једном, а Дороти на малом у другом углу. Нису имали ни таван ни подрум... већ само једну омању рупу у тлу; звали су је „подрум за торнадо“ и ту се читава породица могла склонити у случају да се подигне један од оних огромних ковитлаца, довољно снажних да разруше свако здање које би им се нашло на путу. Доле се силазило кроз вратанца у средини пода, од којих су водиле ступнице у ту малу и мрачну рупу.

Када би Дороти стала пред кућу и погледала унаоколо, све што би угледала била је само огромна сива прерија, што се

простирала у свим правцима. Ни најмање дрво, нити икак-ва друга кућа, нису реметили равницу која се далеко на обзору стапала с небом. Сунце беше спржило поорану земљу и претворило је у сиво испуцало тле, избраздано маленим жлебовима. Чак ни трава није била зелена, јер сунце беше палило врхове дугачких власти док и они не би попримили исту онакву сивкасту боју која се посвуда могла видети. Некада је кућа била окречена, али сунце беше потклобучило боју, а кише је спрале, тако да је сада и кућа била исто онако безбојна и сивкаста као и све остало.

Када је тетка Ема стигла ту да живи, била је млада и лепа. Сунце и ветар беху, међутим, и њу изменили; одагнали су јој блиставило из очију, тако да су и оне постале загасито сиве; уклонили су јој руменило с образа и усана, тако да су сада и они били сиви. Била је мршава и испијена и више се уопште није смејала... Када је Дороти, која беше остала сироче, тек била дошла до ње, тетка Ема би се тргла сваки пут када би зачула детињи смех, при чему би јој се отео узвик, а када би до ње допро Доротин весели глас, увек би се руком хватала за срце; и даље је у чуду гледала девојчицу, не схватајући како јој успева да пронађе било какав разлог за смех.

Ни теча Хенри се никада није смејао. Напорно је радио од јутра до мрака и није знао за радост. И он је био сив, од дугачке браде до чизама; деловао је строго и озбиљно и ретко је говорио.

Тото је, заправо, био тај који је Дороти нагонио на смех, највише доприневши да и она током времена не посиви као и њена околина. Тото није био сив; било је то црно псетанце, дугачке свиленасте длаке и малих црних очију, које су весело блистале с обе стране његовог смешног мајушног носа. Тото се играо по васцели дан; и Дороти се с њим играла и силно га је волела.

Данас се, међутим, нису играли. Теча Хенри је седео на прагу и забринито гледао у небо, које је било још сивље него обично. Дороти је стајала у довратку, са Тотоом у наручју, такође загледана у небо. Тетка Ема је прала судове.

Далеко са севера допирало је потмуло завијање ветра, и теча Хенри и Дороти скоро истовремено уочише да се висока трава таласаво повија пред надолазећом олујом. Затим су са југа кроз ваздух допрли продорни звиждуци; и када се окренуше у том правцу, уочише да и на тој страни трава почиње да се мрешка.

Теча Хенри изненађено устаде.

„Приближава се торнадо, Ема“, довикну он жени. „Идем да обиђем стоку.“ И он потрча према стаји, у којој су држали краве и коње.

Тетка Ема прекину посао и приђе вратима. Само један овлашни поглед био јој је довољан да сагледа опасност која се приближавала.

„Брзо, Дороти!“ повика она. „Трчи у подрум!“

Тото, међутим, искочи из Доротиног наручја и сакри се под кревет, и девојчица журно крену по њега. Тетка Ема, која се била страшно уплашила, већ беше отворила вратанца у поду и спустила лествице у малу тамну рупу. Дороти у међувремену коначно беше успела да дохвати Тотоа, па и она крену за тетком. Али када се нашла, отприлике, на средини собе, ветар заурла из све снаге и сва се кућа затресе; тренутак потом, девојчица изгуби равнотежу и изненада бупну на под.

Северни и јужни ветар беху се сусрели управо на месту где се налазила кућа, тако да се она обрете у самом средишту торнада. А у средишту торнада, као што је познато, ваздух је углавном миран; међутим, силан притисак ветра с обе стране дизао ју је све више и више, док се, коначно, није нашла на самом врху торнада; ту је и остала, и торнадо ју

је носио и носио, километар за километром, као да је неко перце у питању.

Било је веома мрачно и ветар је ужасно завијао око ње, али је Дороти ипак уживала у тој необичној вожњи. Осим што се кућа у почетку неколико пута окренула, а потом и једном гадно преврнула, све време је имала осећај да се благо љуљашка, попут бебе у колевци.

Тотоу се све то није нимало допадало. Трчао је овамо-онамо по соби, гласно лајући; Дороти је, међутим, мирно седела на поду и чекала да види шта ће се догодити.

У једном тренутку Тото се беше сувише приближио вратанцима на поду, која су некада водила у рупу, и наравно, пропао кроз њих; и у први мах, девојчица помисли да га је изгубила. Али тренутак потом угледа једно увце како штрчи из отвора – снажни притисак ваздуха одоздо није му, напросто, дозвољавао да се стропошта у амбис. Она отпуза до рупе, ухвати Тотоа за увце и увуче га натраг у собу, а потом спусти вратанца на поду, како се нешто слично више не би поновило.

Пролазили су сати и Дороти је полако савладавала првобитни страх; ипак, осећала се страшно усамљеном, а и ветар је тако силовито завијао свуда око ње да је готово оглувела. У почетку се питала неће ли се растурити на комадиће када кућа поново падне на земљу; али како су часови пролазили и ништа се страшно није дешавало, престала је напokon да брине, одлучивши да мирно сачека и види шта јој доноси будућност. Коначно је отпузала преко пода, који се и даље љуљао, стигла до кревета и легла; Тото, који беше пошао за њом, и сам се склупча покрај ње.

И упркос љуљашкању куће и завијању ветра, Дороти убрзо склопи очи и чврсто заспа.

II

Већање са Жвачкашима

Силовит удар трже Дороти иза сна. Био је тако изненадан и страшан да би се зацело повредила да није лежала на меком кревету. Како било да било, потрес је натера да задржи дах, питајући се истовремено шта се дешава; са своје стране, Тото беше свој хладни носић приљубио уз њен образ и жалостиво цвилио. Дороти се усправи, и тек тада примети да се кућа више не креће; поред тога, у њој више није било ни онако мрачно, јер је јарка сунчева светлост допирала кроз прозор, преплављујући малу собу. Она скочи са кревета и, са Тотоом за петама, потрча да отвори врата.

Девојчица запрепашћено узвикну и стаде се огледати око себе, ширећи очи пред чудесним призором који се беше указао пред њом.

Торнадо, наимае, беше спустио кућу, веома благо – с обзиром на то да се радило о торнаду – усред неког предела чудесне лепоте. Свуда унаоколо простирали су се предивни травњаци, са раскошним дрвећем које је носило богате и сочне плодове. У близини су се налазили и обронци прекривени

предивним цвећем, а птице ретког и величанственог перја певале су и лепетале крилима у крошњама дрвећа и у жбуњу. Мало подаље протицао је и један поточић, кривудајући и светлуцајући између зелених обала, и жуборећи умилним гласом девојчици која је тако дуго живела у сувотној сивој прерији.

Док је Дороти тако стајала, појудно упијајући необичне и прелепе призоре, одједном примети како јој прилази скупина најнеобичнијих створења које икад беше угледала. Били су нижи од одраслих људи, на какве беше навикла; ипак, нису били ни много ниски растом. У ствари, били су отприлике исте висине као и сама Дороти, која је била напредно дете за своје године, мада су они, бар што се изгледа тиче, деловали као да су много старији.

У питању су била тројица мушкараца и једна жена, и сви су били чудно одевени. Носили су округле шешире са шиљатим врховима, који су им изнад главе штрчали отприлике тридесет центиметара, са звончићима што су благо звонили док су корачали. Шешири мушкараца били су плави, док је женин шешир био бео; жена је на себи имала и белу одору, која јој је у наборима падала са рамена; хаљина јој је била посута звездицама, које су се под сунчевим зрацима пресијавале попут дијаманата. Мушкарци су, опет, били одевени у плаво, исте оне нијансе као и њихови шешири, а на ногама су имали добро углачане чизме са тамноплавим врховима. Чинило се да беху отприлике теча Хенријевих година, јер су двојица носили браде. Међутим, женица је ван сваке сумње била много старија: лице јој је било прекривено борама, коса готово седа, а и ходала је прилично крото.

Када су незнанци стигли надомак куће у чијем је довратку стајала Дороти, застали су и почели да се нешто међусобно сашаптавају, као да су се плашили да приђу још ближе. Ипак, стара жена се коначно одлучи да приђе Дороти. Пошто јој се дубоко поклониле, обрати јој се умилним гласом:

„Добро дошла, најузвишенија чаробнице, у земљу Жвачкаша. Веома смо ти захвални што су убила Злу Вештицу са Истока и што си наш народ ослободила ропства.“

Дороти је у чуду слушала њене речи. Због чега ју је та жена назвала чаробницом, и шта је мислила када је рекла да је она, Дороти, убила Злу Вештицу са Истока? Дороти је била простодушна и безазлена девојчица, коју торнадо беше однео много километара од њеног пребивалишта; уз то, никада, у читавом свом животу, није никога убила.

Жена је очигледно очекивала да се девојчица огласи, те јој Дороти, помало се снбивајући, одговори:

„Врло сте љубазни, заиста, али мора да је посреди нека грешка. Ја нисам никог убила.“

„Убила ју је, у сваком случају, твоја кућа“, одврати стара женица, насмешивши се, „а то му дође на исто. Погледај!“, настави она, показујући према једном углу куће. „Ено врхова њених ципела, вире испод дебала брвнаре.“

Дороти погледа у назначеном правцу и крикну од страха. Заиста, испод самог угла велике греде, на којој кућа почива, вирила су два стопала у сребрним ципелицама са веома зашиљеним врховима.

„Ох, јао! Ох, јао!“, повика Дороти у очајању, кршећи прсте. „Мора да је кућа пала на њу. Шта сад да радимо?“

„Не можемо више ништа учинити“, мирно одврати женица.

„Али ко је то?“, упита Дороти.

„Зла Вештица са Истока, као што ти већ рекох“, одговори женица. „Много година држала је све Жвачкаше у ропству и они су морали да јој служе и дању и ноћу. Сада су опет слободни и захваљују ти на твом милосрдном делу.“

„А ко су Жвачкаши?“, упита Дороти.

„То је народ који живи у овој Источној земљи, којом је владала Зла Вештица са Истока.“

„Јесте ли и ви Жвачкаш?“, настави да се распитује Дороти.

„Не, нисам. Ја сам им пријатељица, али живим у Северној земљи. Када су схватили да је Зла Вештица са Истока мртва, Жвачкаши су журно послали гласника по мене, позивајући ме да дођем овамо; и ево ме. Ја сам, знаш, Вештица са Севера.“

„Ох, забога!“, узвикну Дороти. „Јесте ли права вештица?“

„Јесам, дабоме“, одговори женица. „Али ја сам добра вештица и људи ме воле. Нисам баш моћна колико је то била Зла Вештица са Истока, која је овде владала, иначе бих се већ потрудила да ослободим овај народ.“

„А ја сам мислила да су све вештице зле“, одврати девојчица, која се беше и те како уплашила када је схватила да се пред њом налази права правцата вештица.

„Ох, не, то је велика грешка. У земљи Оз постојале су само четири вештице, и две од њих су добре, Вештица са Југа и Вештица са Севера. Поуздано знам да је то тачно, јер сам ја лично једна од тих двеју вештица; међутим, Вештица са Истока и Вештица са Запада су зле вештице. Пошто су ти прву од њих двеју убила, у читавој земљи Оз остала је још само једна зла вештица... она са запада.“

„Али“, примети Дороти после краћег размишљања, „тетка Ема ми је увек говорила да вештице више не постоје... да су нестале пре много, много година!“

„Ко ти је та тетка Ема?“, упита добродушно женица.

„Моја тетка, која живи у Канзасу, одакле сам и ја дошла.“

Вештица са Севера погну главу, и погледа упртог у земљу стаде неко време размишљати, а онда се поново огласи:

„Не знам где се налази тај Канзас. Никад нисам чула да је ико поменуо ту земљу. Реци ми, је ли Канзас цивилизована земља?“

„Ох, да“, брзо одговори Дороти.

„То све објашњава. Па, претпостављам да у цивилизованим земљама више нема вештица, као ни чаробњака,

чаробница и врачева. Међутим, видиш, земља Оз је још онаква каква је одувек била, јер смо остали одсечени од читавог света. И тако код нас још има и вештица и чаробњака.“

„А ко су чаробњаци?“, упита Дороти.

„Па, видиш, и сам Оз је велики чаробњак“, одговори Вештица са Севера шапатам. „Моћнији је од свих нас осталих заједно и живи у Смарагдном граду.“

Дороти заусте да још нешто упита, али управо у том часу Жвачкаши, који су дотле ћутке стајали у близини, почеше нешто да вичу, узбуђено показујући према углу куће испод које је лежала Зла Вештица са Истока.

„Шта је било?“, упита их стара женица, а онда и сама погледа у назначеном правцу и насмеја се. Стопала мртве зле вештице беху нестала, тако да су се виделе само њене сребрне ципелице.

„Била је тако стара“, објасни Вештица са Севера, „па се очас сасушила на сунцу. Ето, и њој је дошао крај. Али сребрне ципелице су сада твоје и треба да их узмеш.“ Притом се саже, дохвати ципелице и, истресавши из њих остатке прашине, пружи их Дороти.

„Зла Вештица са Истока се страшно поносила тим сребрним ципелицама“, умеша се један од Жвачкаша. „За њих је везана нека чаролија, али никада нисмо успели да сазнамо каква.“

Дороти подиже ципелице и, одневши их у кућу, спусти их на сто, а потом поново изађе пред Жвачкаше.

„Хтела бих да се што пре вратим тетки и течи. Можете ли ми помоћи да пронађем пут донде?“

Жвачкаши и Вештица са Севера се најпре згледаше, а потом се сви упиљеше у Дороти и сложено одмахнуше главом.

„Тамо на истоку, недалеко одавде“, најзад проговори један од Жвачкаша, „налази се велика пустиња, коју још никоме није успело да пређе.“

„Исто је и према југу“, додаде други. „Познато ми је то јер сам једном био тамо. На југу је земља у којој живе Гунђала.“

„Рекли су ми једном“, огласи се и трећи, „да је исти случај и са западом. Том земљом, у којој, иначе, живе Жмиркачи, влада Зла Вештица са Запада. И од тебе ће, испречиш ли јој се на путу, начинити своју робињу.“

„На северу је мој крај“, закључи стара женица, „и огромна пустиња која окружује земљу Оз додирује се својим ободом са мојим крајем. Бојим се, драга моја, да ћеш морати да останеш овде и остатак века проживиш с нама.“

Чувши ово, Дороти зајеца, јер се већ почела осећати усамљеном међу тим необичним створењима. Њене сузе, изгледа, намах ражалостише добротиве Жвачкаше, јер и сами повадише марамице и заплакаше. Добра Вештица са Севера, међутим, скиде свој шеширић и, ставивши га шиљком на врх носа, стаде њиме балансирати, изговарајући „један, два, три“ свечаним гласом. И, чим је завршила с одбројавањем, њен се шеширић истог часа преобрати у плочицу, на којој је белом кредом било исписано великим словима:

ПУСТИ ДОРОТИ ДА ПОЂЕ
У СМАРАГДНИ ГРАД!

Добра Вештица са Севера потом скиде плочицу с носа и, прочитавши поруку, упита девојчицу:

„Да ли се ти, драга моја, зовеш Дороти?“

„Да“, одговори дете, бришући сузе.

„У том случају мораш поћи у Смарагдни град. Можда ћеш тамо добити помоћ.“

„А где се налази тај град?“, упита Дороти.

„Тачно у средишту ове земље, и њиме влада Оз, онај велики чаробњак о којем сам ти већ говорила.“

„А је ли он добар човек?“, распитивала се даље Дороти.

„Да, јесте, добар је. Међутим, не бих ти могла рећи да ли је човек, јер га никада нисам видела.“

„А како да стигнем донде?“

„Па, мораћеш пешице. Пут донде је дуг и понекад води кроз питоме и пријатне, а понекад и кроз мрачне и ужасне крајеве. Међутим, употребићу сву магију којом располажем да те заштитим од невоља.“

„Зар нећете и ви поћи са мном?“, упита девојчица готово преклињућим гласом, јер је у старој женици већ видела своју једину пријатељицу и заштитницу у том туђем свету.

„Не, драга, то не могу“, одврати женица, „али ћу те пољубити; и да знаш, нико се неће усудити да нанесе неко зло особи коју је пољубила Вештица са Севера.“

И она приђе Дороти и нежно је пољуби у чело, а на месту где су њене усне додирнуле Дороти, остаде округао блистав белег, што ће и сама Дороти ускоро установити.

„Пут до Смарадног града поплочан је жутим циглама“, рече Вештица са Севера, „и не можеш га промашити. А када стигнеш до Оза, немој се уплашити великог чаробњака; на-просто му испричај своју причу и замоли га да ти помогне. Збогом сада, мила моја.“

Тројица Жвачкаша дубоко јој се поклониле, пожелевши јој срећан пут, после чега лагано зађоше међу дрвеће и нестадоше. Вештица са Севера још једном пријатељски климну главом Дороти, окрену се на левој потпетици три пута и истог часа ишчезну – на велико изненађење Тотоа, који остаде гласно за њом лајући, иако се, док је била ту, није усуђивао ни да зарежи.

Међутим, Дороти је баш и очекивала да женица нестане на тај начин; знајући да се ради о вештици, није се нимало изненадила.

III

Како је Дороти спасла страшило

Оставши поново сама, Дороти осети како је мучи глад. Отишла је стога до крденца, одрезала комад хлеба и намазала га маслацем. Пошто је дала комадић и Тотоу, узела је ведро са полице и однела га до поточића, где га је напунила бистром искричавом водом. Тото, међутим, отрча до дрвећа и стаде лајати на птице које се беху сместиле у крошњама. Отишавши до њега, Дороти угледа на дрвећу неописиво укусно воће, те сместа убра неколико плодова; беше то управо оно што јој је требало да употпуни свој оскудни доручак.

Потом се врати у кућу, и пошто се и она и Тото освежише хладном бистром водом, Дороти поче да се спрема за пут у Смарагдни град.

Дороти је имала само још једну хаљину, али срећом, била је чиста и висила је на клину поред њеног кревета. Хаљина је била од кариране памучне тканине, бело-плаве боје; и премда плава боја беше већ избледела од честог прања, ипак је то још била лепа хаљиница. Девојчица се пажљиво опра, обуче чисту памучну хаљиницу и на главу стави свој ружичасти